

VVS-STANDPUNT STUDIEDUUR

Standpunt unaniem goedgekeurd op de algemene vergadering van 22 november 2008

1.	<u>INLEIDING</u>	1
	1.1. SITUERING	1
	1.2. BESTAANDE VVS-STANDPUNTEN STUDIEDUUR	2
	1.3. CONCEPT VAN DIT STANDPUNT	2
	1.4. REGELGEVING PROCEDURE	3
2.	<u>STUDIEDUURVERLENGING MASTERS</u>	3
	2.1. CRITERIA: VOORWAARDEN EN GARANTIES	3
	2.1.1. Kwaliteit	3
	2.1.2. Studiedruk	4
	2.1.3. Arbeidsmarkt	4
	2.1.4. Internationale context	4
	2.1.5. Capaciteit van de instelling(en)	4
	2.1.6. Studentenbevraging	5
	2.1.7. Democratisch hoger onderwijs	5
	2.1.8. Minder thesisjaren	5
	2.1.9. Overheidsgeld	5
	2.1.10. Transparantie	6
	2.2. OPBOUW: TEGEN INDALING	6
	2.2.1. Afstudeerrichting lerarenopleiding	6
	2.2.2. Afstudeerrichting onderzoeksmaster	7
	2.2.3. Afstudeerrichting gespecialiseerde master	7
	2.3. ERASMUS MUNDUSOPLEIDINGEN	7
3.	<u>STUDIEDUURVERKORTING MASTERS</u>	8
4.	<u>STUDIEDUURVERLENGING BACHELORS</u>	8
5.	<u>BESLUIT</u>	8

1. INLEIDING

1.1. SITUERING

De ondertekening van de Bologna-verklaring in 1999 startte een grondige hertekening van het Hoger Onderwijs (HO). De Bologna-verklaring heeft immers als doelstelling een Europese Hoger Onderwijsruimte (EHEA)¹ te creëren, waarvoor grondige wijzigingen doorgevoerd werden. In Vlaanderen werd de Bachelor-Master-structuur ingevoerd met het Structuurdecreet.² De driejarige bacheloropleidingen gingen van start in het academiejaar 2004-2005, de eerste masters vonden dit academiejaar (2007-2008) ingang.

Sinds de herstructurering van het HO barstte de discussie los over de studieduur van de masters. In veel Europese landen bedraagt de studieduur van de masters immers meer dan 60 studiepunten. Vanuit de natuurwetenschappelijke opleidingen kwam de vraag van zowel decanen als studenten om de masters te verlengen met één jaar, en dus

¹ De gebruikelijke afkorting EHEA staat voor de engelstalige vertaling: European Higher Education Area.

² Het Structuurdecreet van 2 april 2003 zorgde voor een fundamentele herstructurering van het HO in Vlaanderen. Het is de implementatie van de Bologna-verklaring en de Bachelor-Master-structuur, maar regelt ook een aantal andere kwesties.

tweejarige masters in te richten. Minister van onderwijs, vorming en werk Frank Vandenbroucke is in zijn 'Beleidsnota Onderwijs en Vorming 2004-2009' op dit voorstel om voor de natuurwetenschappelijke opleidingen tweejarige masters in te voeren. Ondertussen is deze studieduurverlenging realiteit geworden.

Ondertussen rees ook de vraag naar tweejarige masters bij de decanen van de humane wetenschappen. Minister Vandenbroucke stelde dat de invoering van tweejarige masters enkel mogelijk is indien de vraag vanuit alle faculteiten in Vlaanderen komt voor een bepaalde opleiding. De verlenging wordt dus bekeken per master, en niet voor alle masters humane wetenschappen tegelijk. De discussie over studieduurverlenging naar een tweejarige master is ook aan de orde voor andere masters zoals industrieel ingenieur etc.

Daarnaast staat de studieduur van de master geneeskunde ter discussie. De huidige opleidingen geneeskunde bestaan uit een vierjarige bachelor van 240 studiepunten, en een driejarige master van 180 studiepunten. In internationaal vergelijkend perspectief bestaan de masters geneeskunde echter uit 120 studiepunten. De studenten geneeskunde zijn vragende partij voor een verkorting van de master van drie naar twee jaar. Ook wordt de bestaande studieduur van sommige andere masters die vandaag al tweejarig zijn soms weleens opnieuw ter discussie gesteld.

Vervolgens wordt ook de studieduur van de masters Erasmus Mundus³ kort behandeld: moet hiervoor een aangepaste regeling bestaan of niet?

Verder in dit standpunt wordt de studieduurverlenging van de bachelors behandeld, naar aanleiding van een vraag van de Nationale Raad voor Vroedvrouwen naar vierjarige bachelors.

1.2. BESTAANDE VVS-STANDPUNTEN STUDIEDUUR

De Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) is traditioneel principieel gekant tegen een studieduurverlenging.⁴ De basismissie van VVS is immers een kwaliteitsvol én democratisch hoger onderwijs. Enerzijds verhoogt de studieduurverlenging de financiële en psychologische drempels voor participatie aan het hoger onderwijs. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat studenten uit socio-economische of socio-culturele minder bevoorrechte milieus minder gemakkelijk een langere opleiding zullen volgen, zeker wanneer de beroepsuitwegen niet vanzelfsprekend zijn. Anderzijds moet de kwaliteit van hoger onderwijs ook gegarandeerd zijn. Daarom kon een verlenging slechts indien de kwaliteit van het diploma niet meer gewaarborgd kon worden én de erkenning van deze opleidingen in de EHEA in het gedrang kwam.

In het geval van de studieduurverlenging van de natuurwetenschappelijke masters schaarde VVS zich evenwel achter de vraag van de studenten, die pro verlenging waren.⁵ De voornaamste reden was de garantie van de kwaliteit van de opleidingen.

1.3. CONCEPT VAN DIT STANDPUNT

Dit VVS-standpunt studieduur is een vernieuwing van de algemene visie op studieduur en behandelt zowel studieduurverlenging als –verkorting. Het kader voor dit standpunt is de ontwikkeling van een nieuw VVS-standpunt basisdecreet. Daarnaast is de concrete aanleiding: de vraag naar tweejarige masters vanuit de humane wetenschappen, de vraag naar studieduurverkorting van de master geneeskunde, de situatie van de erasmus mundus-opleidingen en de verlenging van de bachelor vroedkunde.

Voor de ontwikkeling van dit standpunt liet VVS haar achterban een uitgebreide rondvraag doen specifiek bij de humane wetenschappen. Daaruit bleek dat de studenten humane wetenschappen overal in Vlaanderen enorm verdeeld zijn over de tweejarige masters. Het is ook niet zo dat de studenten voor bepaalde opleidingen verspreid over Vlaanderen eenduidig voor verlenging zijn, en voor andere opleidingen tegen.

Daarom besluit VVS geen zwart-wit pleidooi te houden voor een eenzijdig standpunt studieduur. Wel wil VVS duidelijk omschrijven in welke gevallen studieduurverlenging of –verkorting kan of niet kan. Dit moet per opleiding bekeken worden aan de hand van een lijst toepasbare en duidelijk omliggende criteria. Deze criteria gelden niet alleen voor de discussie over de studieduur van de opleidingen die nu ter tafel liggen, maar zijn voortaan het VVS-kader voor het benaderen van studieduur in alle opleidingen.

³ Erasmus Mundus is een prestigieus project van de Europese Unie, dat de Unie als een 'centrum van excellentie in leren' wereldwijd wil promoten. Elk jaar worden een lijst bestaande masteropleidingen geselecteerd die dan aangeboden worden als Erasmus Mundus-opleidingen. Een erg beperkt aantal studenten kunnen hiervoor geselecteerd worden en ontvangen een duizelingwekkend hoge studiebeurs van ongeveer 21.000 euro per jaar. VVS en de European Students' Union (ESU) pleiten voor een democratisering van de Erasmus Mundus-opleidingen: studiebeurzen naar een reële kost en voor een veel breder publiek van studenten.

⁴ VVS standpunt Studieduurverlenging van 11 december 2002.

⁵ VVS standpunt Studieduurverlenging Wetenschappen van 14 april 2005.

1.4. REGELGEVING PROCEDURE

De wetgeving voorziet geen procedure voor studieduurverlenging of –verkorting. Enkel via een aanvraag van een nieuwe opleiding is een wijziging van de studieduur mogelijk.⁶ Dit is echter een omslachtige en lange procedure maar bovenal is ze niet steeds zo transparant en kampt ze met een democratisch deficit. Vandaag kan de Regering beslissen om over te gaan tot studieduurverlenging in een Besluit van de Vlaamse Regering na advies van de Erkenningscommissie zonder dat het parlement, laat staan alle stakeholder en onderwijsactoren, hieraan te pas komen. Daarom is het nodig dat het basisdecreet in een geobjectiveerde procedure zou voorzien, om een wijziging van de studieduur van opleidingen mogelijk te maken. Zo wordt dit meer democratisch vastgelegd via het Vlaams Parlement.

Deze procedure moet duidelijk omliggende criteria en verregaande eisen voor een wijziging van de studieduur omvatten (VVS-criteria zie onder), minimale elementen die in de aanvraag aan bod moeten komen, wie de aanvraag zal beoordelen en hoe dat zal gebeuren. Volgens VVS is dit een taak voor de Erkenningscommissie, met de eis dat hierin steeds een student zetelt. Immers is studenteninbreng en expertise noodzakelijk voor alle beleidsvoorbereidende beslissingen, om het even op welk niveau. De Erkenningscommissie moet de aanvraag tot studieduurverlenging of verkorting van opleidingen wikkelen en wegen aan de onder beschreven criteria en garanties. Deze commissie adviseert vervolgens regering en parlement dat uiteindelijk langs democratische weg de knoop doorhakt.

2. STUDIEDUURVERLENGING MASTERS

2.1. CRITERIA: VOORWAARDEN EN GARANTIES

Voor VVS zijn een aantal voorwaarden en garanties essentieel om een studieduurverlenging te kunnen ondersteunen. Eerst worden de **voorwaarden** voor studieduurverlenging kort opgelijst:

1. Kwaliteit van *learning outcomes* kan met de huidige studieomvang niet meer gegarandeerd worden, de studieduurverlenging moet uiteraard worden omgezet in een meerwaarde voor de opleiding (bv meer stagemogelijkheden)
2. De feitelijke studieduur is veel zwaarder dan de nominale studieduur. De studiedruk kan niet opgelost worden met curricula'hervormingen en/of andere onderwijsvormen
3. Afgestudeerden komen niet alleen op de internationale, maar ook op de nationale arbeidsmarkt niet aan de bak
4. Opleidingen en erkenning in internationale context
5. De instelling moet de capaciteit (voldoende docenten en ondersteuning van studenten,..) hebben om een extra jaar in te richten
6. De studenten moeten gehoord worden in een niet-bindende enquête die meerdere aspecten bevraagt.

In geval van studieduurverlenging moeten volgende **garanties** ingebouwd worden:

7. De democratisering van hoger onderwijs moet gewaarborgd blijven, en moeten er extra middelen en inspanningen komen om te vermijden dat deze opleidingen door studieduurverlenging minder toegankelijk worden!
8. Minder thesisjaren
9. De overheid moet de financiële ruimte hebben om een studieduurverlenging in te richten, dit mag niet ten koste gaan van de rest van het (hoger) onderwijsbeleid
10. de transparantie van het opleidingsaanbod moet worden gevrijwaard.

2.1.1. Kwaliteit

De studieduurverlenging kan er enkel komen indien de kwaliteit van de diploma's niet langer gegarandeerd kan worden. De beoogde *learning outcomes* (de eindtermen van een opleiding: wat een student moet kennen en kunnen) worden niet meer gehaald. Dit moet toe te schrijven zijn aan een te korte studieduur, niet aan andere factoren.

De kennisexplosie is voor VVS geen argument om te spreken over een gebrekkige kwaliteit. Wereldwijd verdubbelt de kennis immers elke zeven jaar. Dit mag niet meespelen, aangezien er anders elke vijf jaar een jaartje toegevoegd kan worden aan de opleidingen. De kennisexplosie en de inrichting van extra vakken moet daarentegen opgevangen worden

⁶ Voor de aanvraag van een nieuwe opleiding is nodig:

- test van de macrodoelmatigheid: bestaande aanbod, aantal te verwachten studenten, de te verwachten vraag naar afgestudeerden en de maatschappelijke relevantie
- Toets nieuwe opleiding (TNO): via een TNO wordt een opleiding getoetst voor vier jaar, dit leidt tot de erkenning van de opleiding en het daaraan verbonden diploma. De opleiding wordt gefinancierd en opgenomen in het Hogeronderwijsregister, dat alle erkende opleidingen oplijst.

door de relevantie van bestaande vakken te herbekijken. Al te vaak worden enkel vakken toegevoegd, niet afgeschafte. Bovendien noopt de kennisexplosie ook tot een andere pedagogische aanpak. Studenten leren leren, informatie zoeken en verwerken, zal de afgestudeerden ook beter wapenen tegen toekomstige kennisevolenties.

Natuurlijk moet de meerwaarde van een studieduurverlenging voor de kwaliteit van een opleiding kunnen worden aangetoond bij de aanvraag, bijvoorbeeld door het invoeren van stagemogelijkheden die de arbeidsmarktkansen van de afgestudeerden kunnen verhogen. Maar het realiseren van kwalitatieve meerwaarde volstaat niet als voorwaarde voor studieduurverlenging. Het zou straf zijn moest een verlenging van 30 of 60 studiepunten geen enkele meerwaarde realiseren. Er moet ook worden aangetoond dat de kwaliteit van de opleiding en het realiseren van de *learning outcomes* niet mogelijk is in het bestaande tijdsbestek.

2.1.2. Studiedruk

Een tweede voorwaarde voor de studieduurverlenging is de studiedruk. Er moet aangetoond worden dat de feitelijke studieduur (dit is de tijd die de student met in begrip van alle opgelopen studieduurvertragingen nodig heeft om een diploma te behalen) langer is dan de nominale studieduur (de tijd waarbinnen het studieprogramma binnen het gekozen studietraject wordt afgewerkt indien een student geen enkele vertraging oploopt). En dat de studiedruk te hoog ligt. Dat wil zeggen dat een studiepunten niet langer overeenkomt met de 25 à 30 uren onderwijs- en andere studieactiviteiten voor één studiepunten (1500 tot 1800 uren per jaar voor een voltijds traject). De aanvraag moet aantonen dat deze hoge studiedruk en grote studieoverlating niet anders kan worden opgelost dan door een studieduurverlenging.

Het vaststellen van verhoogde studiedruk veronderstelt natuurlijk een deftige studiedrukmeting. Deze gebeurt niet aan alle instellingen op systematische wijze en methodologisch staat het meten van studiedruk nog niet volledig op punt. Als de hogere studiedruk en het vrij algemene fenomeen van studieduurverlating toch wordt vastgesteld, moet er eerst bekeken worden of de studiedruk niet op een andere manier opgelost kan worden. Enerzijds met een curriculaire hervorming. Zoals hierboven geschetst, moet bij de invoering van nieuwe vakken of bij een vraag naar studieduurverlating, de relevantie van de bestaande vakken doorgelicht worden. Anderzijds moet bestudeerd worden of de studiedruk niet opgelost kan worden door andere onderwijsvormen te hanteren. De nadruk moet liggen op het verwerven van de nodige vaardigheden via een studentgecentreerde leermethode. Niet op vakken die *ex cathedra* worden gedoceerd en louter op kennisoverdracht en -accumulatie zijn gericht.

Wanneer er een studieduurverlating komt, moet deze het verschil tussen de feitelijke en de nominale studieduur minstens halveren. De manier waarop dit wordt waargemaakt moet in de aanvraag worden opgenomen.

2.1.3. Arbeidsmarkt

Enkel wanneer studenten als gevolg van een te korte studieduur (gebaseerd op alle andere criteria) niet meer aantrekkelijk zijn voor de arbeidsmarkt, kan er een studieduurverlating komen. Dit gaat niet alleen over de internationale, maar ook over de nationale arbeidsmarkt. Wat de eerste betreft moet de omvang van de internationale arbeidsmarkt in kaart worden gebracht: hoe groot is het aandeel afgestudeerden dat van een welbepaalde opleiding terecht komt in het buitenland? Wijk dit af van het gemiddelde, van het mobiliteitspercentage voor andere opleidingen of van de buurlanden... Voor de nationale arbeidsmarkt moet in kaart worden gebracht welke de tewerkstellingsgraad zijn van pasafgestudeerde schoolverlaters en wat hun startloon is. Vervolgens moet er worden bekeken of de mindere arbeidsmarktkansen toe te schrijven zijn aan een kleine vraag, aan een overaanbod dan wel aan de kwaliteit van het aanbod. Zodus, de vraag die moet worden gesteld en beantwoord is: gaan studenten dankzij een tweejarige master wél aan de bak komen? Is de nationale arbeidsmarkt vragende partij voor tweejarige masters?

2.1.4. Internationale context

De opleidingsomvang moet voor vergelijkbare opleidingen in onze buurlanden en in de landen van de EHEA aanzienlijk ruimer zijn waardoor de erkenning van de Vlaamse diploma's in het buitenland in het gedrang komt. Bepaalde masters humane wetenschappen bedragen in de buurlanden, de Franse Gemeenschap, Nederland, Frankrijk enz. meer studiepunten dan bij ons. Voor andere masters (rechten, psychologie...) is de studieduur in de buurlanden dan weer korter. Daarom moet de aanvraag vooral de duidelijke en veralgemeende trend in de volledige EHEA aantonen.

Een tweede belangrijke voorwaarde in internationale context is dat het verschil in studieduur leidt tot moeilijkheden bij de erkenning van de opleidingen. Er is echter wel afgesproken in de *Lisbon Recognition Convention* dat alle ondertekenende landen in de erkenning van buitenlandse diploma's uitgaan van de omgekeerde beleidslast waarbij het aan de erkennende instantie is om een substantieel verschil aan te tonen. Bovendien gelden voor de accreditatie van de opleidingen in internationaal perspectief de behaalde *learning outcomes*, en niet de duur van de opleidingen. Ook in erkenning worden deze steeds belangrijker. Helaas staan de landen van de EHEA nog ver van wederzijdse erkenning op dit niveau. In de aanvraag moeten de bestaande erkenningsproblemen beschreven staan.

2.1.5. Capaciteit van de instelling(en)

Een instelling die een studieduurverlating aanvraagt moet over voldoende capaciteiten beschikken om een extra jaar aan studenten op te vangen. De Faculteiten en Departementen moeten voldoende docenten in dienst hebben om extra opleidingsonderdelen in te richten. De kwaliteit van het onderwijs mag immers niet lijden onder het tijdsgebrek van docenten die onvoldoende tijd en aandacht besteden aan hun (extra) onderwijstaken. Daarom is het essentieel dat er een marge in de begroting van de Faculteiten en Departementen bestaat bij aanvraag van een studieduurverlating. In geen geval mag studieduurverlating worden aangevraagd als alternatieve financieringswijze om de bestaande tekorten op te vullen. Niet alleen de pedagogische omkadering maar ook de bibliotheken, het studentensecretariaat enz.

moeten de extra studenten kunnen opvangen. De instelling in zijn geheel moet over voldoende studentenvoorzieningen (sociale voorzieningen zoals huisvesting enz.) beschikken.

2.1.6. Studentenbevraging

Omdat de verlenging van de studieduur van de opleiding een verregaande beslissing is, moeten voorafgaandelijk alle studenten hierover gehoord worden. Elke individuele student kan enkel zijn mening geven door het opzetten van een bevraging. Aangezien elke instelling werkt met een elektronisch leerplatform, is het geen al te omslachtige klus hierop een bevraging te organiseren. Daarbij kan door de studentenraad een uitleg aangereikt worden, de studentenraad kan dit bovendien promoten in de aula's, door debatten te organiseren in aula's en fora enz.

Het belang van de stem van de studenten is duidelijk en kan niet onderschat worden. Studenten zijn ervaringsdeskundigen. Ze kunnen als geen ander de opbouw van hun opleiding beoordelen: ze kennen de studiedruk, ze weten of de vakken goed gedoceerd worden. Ze kennen hun vakgebied voldoende om in te schatten of de kwaliteit van hun opleiding ondermaats is en of dit te wijten is aan de studieduur. Ze kennen de hierboven geschetste capaciteit van het departement, de faculteit en de instelling om extra studenten op te vangen.

VVS wil niet dat deze bevraging de vorm aanneemt van een bindend en symplistisch ja/nee-referendum maar dat het een enquête is die peilt naar de studentenmening over verschillende deelaspecten van het vraagstuk zoals de criteria uitgewerkt in dit standpunt.

2.1.7. Democratisch hoger onderwijs

Na de noodzakelijke voorwaarden om over te gaan naar een studieduurverlenging, schetst VVS de essentiële garanties waaraan voldaan moet worden bij de inrichting ervan.

De basismissie van VVS is kwaliteitsvol én democratisch hoger onderwijs. Deze tweede peiler is een breekpunt voor VVS. Bij een studieduurverlenging staat het democratische hoger onderwijs echter op de helling: het verhoogt de financiële en psychologische drempels voor participatie aan het hoger onderwijs, en zet deze ernstig onder druk. Het werd immers aangetoond met wetenschappelijk onderzoek dat studenten uit minder bevoorrechte sociaal-economische en socio-culturele milieus minder snel starten aan lange opleidingen. Financieel zijn niet enkel de hoge studiegelden een grote barrière, maar ook het gederfde inkomen. Dat betekent dat elk jaar dat een student langer moet studeren, een jaar uitstel is om zich op de arbeidsmarkt te begeven⁷.

Daarom is het fundamenteel noodzakelijk dat wanneer overgegaan wordt naar een studieduurverlenging, die de democratisering van het onderwijs danig in gevaar brengt, hier extra middelen tegenover staan die dit tegengaan. Bij een studieduurverlenging moet het democratisch hoger onderwijs gewaarborgd blijven. Er moet een extra ondersteuning komen voor beursstudenten, studenten met een functiebeperking, allochtone studenten,...

2.1.8. Minder thesisjaren

Thesisjaren waarbij studenten omwille van het niet afwerken van hun eindwerk of masterproef hun laatste jaar opnieuw moeten doen, worden vaak aangehaald als argument om een grotere studieomvang te bepleiten. Er moet worden aangetoond dat deze niet is toe te schrijven aan een gebrekkige thesisbegeleiding binnen de opleiding. Indien dat het geval was, zou een studieduurverlenging het probleem immers niet oplossen. De masterproef is in tegenstelling tot de voormalige thesis decretaal omschreven en bekleedt een centrale rol in de masteropleidingen. Voor heel wat studenten is de omvorming van de tweejarige licentiaten naar de eenjarige masters een belemmering om voldoende tijd te besteden aan de masterproef. Daarbij wordt echter niet zo vaak in acht genomen dat de omvang van de thesis voor bepaalde opleidingen als gevolg van de BAMA-hervorming is afgeslankt. Het minimum aantal studiepunten bedraagt nu 15 studiepunten (maximaal 30) Het is erg belangrijk daarbij te stellen dat docenten in het geval van eenjarige masters niet meer een even grote inzet en resultaat mogen verwachten als bij de voormalige thesis. In het geval van langere masters pleit VVS ervoor dat de masterproef gespreid wordt, en hiervoor meer tijd voorzien wordt. Bij studieduurverlenging moet het aantal thesisjaren gevoelig afnemen. De aanvraag moet aantonen welke stappen hiertoe worden ondernomen..

2.1.9. Overheidsgeld

Een grote studieduurverlenging of een studieduurverlenging voor een grote groep studenten kan enorme budgetten in het al veel te krappe – en lage – hogeronderwijsbudget opsnoepen. Een studieduurverlenging kan er dus enkel komen wanneer de overheid over voldoende middelen beschikt om de financiering van deze opleidingen te voorzien. Dit mag immers niet ten koste gaan van de rest van de begroting (hoger) onderwijs of van andere belangrijke beleidsprioriteiten zoals het wegwerken van de onderfinanciering van de professionele bachelors, het gelijke kansenbeleid.

Om te zorgen dat studieduurverlengingen geen al te groot beslag leggen op de beschikbare budgetten moet de overheid ook procedures voor studieduurverkorting in bepaalde masteropleidingen in gang kunnen zetten (bijvoorbeeld de zevenjarige huisartsopleiding in de geneeskunde).

⁷ Nicaise, Vader heeft het geld op de rooster geteld. Financiële drempels in het Vlaamse hoger onderwijs, in: TH&MA (Tijdschrift voor Hoger Onderwijs en Management), 9 (5), oktober 2002

2.1.10. Transparantie

In elk geval moet een studieduurverlenging voor bepaalde masters het hoger onderwijslandschap niet nodeloos verwarren. Een studieduurverlenging die slechts zou doorgaan voor bepaalde opleidingen aan enkele instellingen en niet voor de soortgelijke opleidingen aan andere instellingen, is bijzonder verwarrend en creëert een onderwijs op twee snelheden. De uniforme studieduur in Vlaanderen voor gelijksoortige opleidingen binnen hetzelfde studiegebied mag niet worden verlaten.

2.2. OPBOUW: TEGEN INDALING

De voorgestelde trajecten voor de studieduurverlenging van de masters humane wetenschappen zijn een scenario van 90 studiepunten, en een van 120 studiepunten. De tweejarige versie is het meest dominant in het debat. In elk geval kan studieduurverlenging voor VVS enkel en alleen een vakinhoudelijke uitbreiding betekenen, geen indaling van andere opleidingen in afstudeerrichtingen (zie verder).

De opbouw van de tweejarige masters met afstudeerrichtingen zou er als volgt uitzien: volgens de principiële nota die het kabinet over studieduurverlenging schreef aan het begin van de legislatuur:

- Master van 120 studiepunten: 90 + 30
 - Vakinhoudelijk deel van 90 studiepunten
 - 3 mogelijke afstudeerrichtingen van 30 studiepunten:
 - Lerarenopleiding: het vakinhoudelijke deel van de lerarenopleiding (30 stptn.) daalt in in de master. De stagecomponent (eveneens 30 stptn.) moet buiten het kader van de master gevolgd worden.
 - Onderzoeksmaster: leidt tot een uitstroom naar een onderzoekslaan, met het oog op een doctoraat.
 - Gespecialiseerde master: indaling van 30 stptn. uit een postinitiële masteropleiding (de zogenaamde manama's of master na master)
- Master van 90 studiepunten: 60 + 30
 - Vakinhoudelijk deel van 60 studiepunten
 - 3 mogelijke afstudeerrichtingen van 30 studiepunten, zoals hierboven geschetst.

VVS is gekant tegen het naast elkaar bestaan van masters van verschillende omvang binnen hetzelfde studiedomein. Om die reden is VVS ook geen voorstander van het naast elkaar laten bestaan van gewone éénjarige masters naast tweejarige onderzoeksmasters. Deze zijn een ramp voor de transparantie maar dreigen ook een twee stromenlandschap te creëren en de waarde van het éénjarige diploma te ondermijnen.

VVS is verder ook gekant tegen de afstudeerrichtingen met indaling van andere opleidingen zoals de lerarenopleiding of de doctoraatsopleiding. De keuzemogelijkheid voor enkel een vakinhoudelijke opleiding gaat op deze manier immers verloren. De kritiek per afstudeerrichting wordt hieronder uiteen gezet. VVS pleit er dus voor dat als er een studieduurverlenging komt, deze enkel een verlenging van het vakinhoudelijke gedeelte inhoudt, en dus bij voorkeur 90 studiepunten bedraagt. Een master van 90 studiepunten is misschien in Vlaanderen een nieuwheid maar is niet ongebruikelijk in internationaal perspectief. Het is de ideale oplossing om tegemoet te komen aan de vraag naar studieduurverlenging in bepaalde opleidingen en tegelijkertijd vermijdt dat deze wordt volgepropt met voor het masterdiploma irrelevante opleidingsonderdelen die de flexibiliteit van een studielaan bovendien vertragen. In feite zou een masteropleiding van 90 studiepunten kunnen uitgroeien tot de algemene regel in Vlaanderen.

2.2.1. Afstudeerrichting lerarenopleiding

De afstudeerrichting lerarenopleiding zou in het voorgestelde scenario 30 stptn. bedragen en het theoretische deel van de lerarenopleiding omvatten. Wat betreft de studieduurverlenging van de masters moeten hierbij echter enkele kanttekeningen geplaatst worden.

Om te beginnen is de lerarenopleiding een andere opleiding die leidt tot een apart diploma van leraar en buiten de bachelor masterstructuur valt. De specifieke lerarenopleiding (de vroegere academische lerarenopleiding) leidt dus tot een specifiek geheel van *learning outcomes* die op zich weinig te maken hebben met de finaliteit van de masteropleiding. De indaling in het masterniveau heeft geen enkele inhoudelijke meerwaarde, noch voor de te behalen eindcompetenties van de master, noch voor deze van de lerarenopleiding.

De lerarenopleiding is zopas hervormd.⁸ De oude lerarenopleiding bedroeg minimaal 29 en maximaal 40 studiepunten, waarvan minimaal één derde praktijkcomponent. Studenten combineerden deze lerarenopleiding met hun vakinhoudelijke opleiding (hun kandidatuur en licentiaat), ze konden beide opleidingen dus gelijktijdig volgen. Op vier jaar tijd behaalden vele studenten zowel hun licentiaatdiploma, als hun diploma lerarenopleiding.

⁸ Decreet lerarenopleiding van 2006.

De nieuwe, hervormde lerarenopleiding daarentegen bedraagt 60 studiepunten. Die bestaat uit 30 stptn theoretisch gedeelte, en 30 stptn. stage. VVS was voorstander van de uitbreiding van de lerarenopleiding naar 60 stptn. en de daarmee gepaard gaande kwaliteitsverhoging (door hervorming van de theorie en uitbreiding van de stage). Maar VVS was ook steeds een pleitbezorger van de mogelijkheid het vakinhoudelijke gedeelte van 30 stptn. gelijktijdig te volgen met de bacheloropleiding, wat met de nieuwe lerarenopleiding niet meer mogelijk is.⁹ Indien de nieuwe lerarenopleiding een afstudeerrichting wordt van tweejarige masters, doet een student er in plaats van de oude vier jaar, in het nieuwe systeem maar liefst 5,5 jaar over: 180 bachelor + 90 vakinhoudelijke master + 30 afstudeerrichting lerarenopleiding + 30 stage lerarenopleiding = in totaal 330 studiepunten (zelfs 6 jaar indien hij voor een ingroeibaan zou gaan).

Om die reden wijst VVS de specifieke lerarenopleiding als afstudeerrichting binnen een langere master af. Enerzijds betekent deze studieduurverlenging in de master geen inhoudelijke meerwaarde en anderzijds maakt deze het onmogelijk om de theoretische component van de lerarenopleiding simultaan te volgen met het derde bachelorjaar of met de master.

2.2.2. Afstudeerrichting onderzoeksmaster

Het opzet van de afstudeerrichting onderzoeksmaster is een uitstroom naar onderzoekslaanbanen, de doctoraatsopleidingen. VVS is tegen het inzakken van deze afstudeerrichting in de master. Een doctoraat is immers een bezoldigde functie, terwijl studenten voor de master, ook voor het gedeelte afstudeerrichting onderzoeksmaster, inschrijvingsgeld moeten neertellen. Het laten 'indalen' in de master van de doctoraatsopleidingen die in het verleden op vraag van de instellingen werden afgeschaft, mag geen goedkope manier worden om deze opnieuw te gaan inrichten. Bovendien is het onduidelijk wat de toelatingsvoorwaarden worden tot deze afstudeerrichting. Als er geen bijkomende toelatingsvoorwaarden worden gesteld dan betekent dit dat niet alle studenten die deze afstudeerrichting volgen een perspectief hebben op het mogen starten van een doctoraat. Indien er wel bijkomende toelatingsvoorwaarden zouden komen, betekent dit een inperking van de vrije studiekeuze. Maar ook hier werd is het belangrijkste punt van kritiek het totale gebrek aan transparantie. Net nu in de Bolognaruimte de drie cycli in het hoger onderwijs ingeburgerd geraken, zou er in Vlaanderen profielvervaging worden ingevoerd in de master en zet dit de structuur van het hoger onderwijs op losse schroeven.

2.2.3. Afstudeerrichting gespecialiseerde master

De afstudeerrichting gespecialiseerde master omvat 30 studiepunten. Dit is een indaling van een gespecialiseerde (postinitiële) master in een initiële master, voor 30 stptn. De gespecialiseerde (postinitiële) master wordt in dertig studiepunten als afstudeerrichting aangeboden in een verlengde initiële master. Dergelijke specialisatie kan een meerwaarde zijn op voorwaarde dat de student er vrij voor kiest. Deze gespecialiseerde postinitiële masteropleiding is beter gekend als een master na master (manama). De manama is een master die een student enkel kan volgen indien hij/zij al een ander masterdiploma op zak heeft die toelating verschaft tot de manama. In de toekomst zal de overheid nog slechts een beperkte lijst van bijzonder kwalitatief en wetenschappelijk hoogstaande manama's met een bijzondere arbeidsmarktrelevantie voor de helft bekostigen. Het gros van de manama's zal dus zonder financiering vallen waardoor het inschrijvingsgeld voor deze manama's 5.400 tot 25.000 euro bedraagt. VVS pleit uiteraard voor ruimere lijst van financierbare manama's en volledig financierbare banaba's waarin ook de maatschappelijke relevantie een criterium wordt. En voor sociale correcties op deze astronomische studiegelden.

De indalingsmogelijkheid in de masteropleiding zou een oplossing kunnen vormen voor manama's die uit de boot vallen en niet meer worden gefinancierd. Indaling in de master zorgt ervoor dat de ingedaalde opleidingsonderdelen in aanmerking komen voor volwaardige bekostiging. Anderzijds is het nadeel dat deze constructie de keuzevrijheid en flexibiliteit voor de student wat beknott. Immers zijn veel studenten na hun éénjarige master vaak meer geïnteresseerd in een aanvullende opleiding uit een andere discipline die hun horizon verruimt en tewerkstellingskansen verbetert.

2.3. ERASMUS MUNDUSOPLEIDINGEN

Het Structuurdecreet scheidt voor Vlaanderen de voorwaarden om deel te nemen aan het Erasmus Mundusprogramma. Dit is een prestigieus project waarin erg veel geld gepompt wordt, deelnemende studenten ontvangen een studiebeurs van ongeveer 21.000 euro per jaar. De Europese Unie wil daarmee de knapste koppen aantrekken met een zeer beperkt aantal lucratieve beurzen. Voor VVS is Erasmus Mundus een gemiste kans. Het geld dat hieraan gegeven wordt kan beter besteed worden aan mobiliteitsprogramma's die open staan voor iedereen¹⁰.

De instellingen bieden voor dit programma nieuwe opleidingen aan, die geselecteerd worden volgens de Europese richtlijnen. De opleidingen worden wel geacht geaccrediteerd te zijn tot en met het einde van het vijfde academiejaar na de start van de opleiding. Het Structuurdecreet laat echter open of een instelling in het kader van Erasmus Mundus tweejarige masteropleidingen mag aanbieden in studiegebieden waarin eenjarige masteropleidingen worden georganiseerd.

VVS heeft echter zeer veel bedenkingen en bezwaren bij deze programma's. De doelgroep voor deze opleidingen is bijzonder beperkt, het programma heeft een nauwelijks verborgen braindrainagenda, de interesse vanuit de opleidingsinstellingen is vooral ingegeven vanuit het prestige en de veel hogere studiegelden die ze mogen vragen aan

⁹ VVS standpunt lerarenopleiding van 10 oktober 2006

¹⁰ VVS standpunt brain drain en VVS standpunt Erasmus Mundus van 13 mei 2004

studenten uit derde landen. Daarom wil VVS de noodzaak van tweejarige opleidingen hier niet onderschrijven. Het zou bovendien de transparantie van de programma's enkel in de weg staan, als dezelfde opleidingen met een verschillende studieduur aangeboden worden.

3. STUDIEDUURVERKORTING MASTERS

De studieduur van een heel deel opleidingen bedraagt vandaag al twee jaar voor de master. Vaak is de huidige studieduur historisch gegroeid en niet steeds nog even noodzakelijk. Bepaalde diploma's kunnen in het buitenland in een korter tijdsbestek worden behaald. Onnodig lange studieprogramma's en opleidingen zijn natuurlijk een weinig efficiënte besteding van de schaarse overheidsmiddelen. Daarom moet er een procedure in het leven worden geroepen om studieverkorting mogelijk te maken.

Voor de studieduurverkorting gelden dezelfde criteria als voor de studieduurverlenging: bv. de opleiding is eigenlijk te lang om op een kwalitatieve manier in te vullen en een stuk is overbodig voor de kwaliteit en het behalen van de *learning outcomes*, het internationaal vergelijkend perspectief,... De concrete vraag vanuit de studenten geneeskunde om de masteropleiding in te korten van 3 naar 2 jaar (van 180 naar 120 stptn.) kan VVS ondersteunen, omdat deze vraag voldoet aan de opgelijste criteria.

Omdat deze procedures tot nu toe nooit op vrijwillige basis in gang werd gezet stelt VVS een andere aanpak voor. Wanneer visitatierapporten en de NVAO signaleren dat de studieduur te ruim bemeten is voor de gewenste *learning outcomes* van een opleiding, dan kan de overheid een studieduurverkortingsprocedure in gang zetten bij de erkenningscommissie. Als een opleiding deze studieduurverkorting niet wenselijk acht, kan ze steeds een aanvraag tot behoud van de tweejarige master inzetten bij de erkenningscommissie. Hierin moet ze aantonen dat de *learnings outcomes* toch niet kunnen worden behaald in een 90 punten tellende master, dat de kwaliteit zou inboeten en dat dit niet kan worden opgelost met nieuwe onderwijsvormen. Verder moet de opleiding aantonen dat de studiedruk te hoog is en de feitelijke studieduur nog steeds te lang om over te gaan tot verkorting, dat de internationale context 120 studiepunten vereist, dat een studieduurverkorting problemen stelt voor het afwerken van een thesis.... Om de reflectie over studieduur te versnellen kan de overheid de master van 90 studiepunten naar voor schuiven als norm waarbij alle opleidingen die erboven zitten opnieuw worden gestimuleerd om hun huidige studieomvang kritisch in vraag te stellen.

4. STUDIEDUURVERLENGING BACHELORS

De bachelors omvatten 180 studiepunten. Ook hier gelden het voorbehoud en de algemene bezwaren zoals hierboven uiteengezet. VVS vindt dat een studieduurverlenging in de bachelor geen goede zaak zou zijn. Als er meer verdieping nodig is in een opleiding, kan dit in de gespecialiseerde opleidingen. Daarvoor bestaan de banaba's (bachelor na bachelor, de toelatingsvoorwaarde is het diploma van een relevante bachelor) en de masters. Omwille van transparantieredenen dient de huidige studieomvang van de bachelors tot 180 studiepunten te worden beperkt.

5. BESLUIT

Dit standpunt komt er naar aanleiding van de recente en lopende discussies over studieduurverlenging in de wetenschappen en in de humane, maar schetst het **generieke kader voor elke benadering van studieduur** voor alle opleidingen in Vlaanderen. VVS wil dat de procedures voor studieduurverlenging en studieduurverkorting **decretaal worden verankerd** in plaats van overgelaten aan een besluit van de Vlaamse Regering. Op die manier wordt een democratisch debat mogelijk dat input mogelijk maakt van alle stakeholders. De decretale procedures moeten duidelijk omlijnde toepasbare criteria omvatten. De **Erkenningscommissie**, mét hierin ook studentenexpertise, moet de aanvraag tot wijziging aan de studieduur wikken en **wegen aan deze objectieve criterialijst en advies uitbrengen** aan regering en parlement.

Om over te gaan tot **studieduurverlenging in een bepaalde masteropleiding** moeten volgende voorwaarden voldaan zijn:

1. **kwaliteit**: Er is aangetoond dat de huidige studieomvang niet meer volstaat om een kwalitatieve invulling van de opleiding en om het behalen van haar *learning outcomes* te garanderen
2. **studiedruk**: De studiedrukmetingen wijzen op een te hoge studiedruk waarvan is aangetoond dat die niet op een andere manier kan worden opgelost. Het verschil tussen de feitelijke en de nominale studieduur moet bij studieduurverlenging halveren.
3. **arbeidsmarkt**: De lagere arbeidsmarktkansen, internationaal én nationaal, van de afgestudeerden zijn aangetoond en bovendien toe te schrijven aan de kwaliteit van het aanbod.

4. internationale context: Er is een duidelijk aantoonbare veralgemeende trend in de volledige Bologna-Hoger Onderwijsruimte naar een ruimere studieomvang voor vergelijkbare opleidingen. Het verschil in studieduur leidt daarbij tot moeilijkheden met de erkenning van de Vlaamse diploma's in het buitenland.

5. capaciteit: De faculteiten en departementen die tot studieduurverlenging overgaan beschikken over voldoende capaciteit: financieel, inzake pedagogische omkadering, administratieve ondersteuning en studentenvoorzieningen

6. studentenbevraging: Voorafgaandelijk werden alle studenten van de betrokken opleidingen gehoord door middel van een niet-bindende enquête die peilt naar de mening van deze ervaringsdeskundigen over de verschillende deelaspecten van het vraagstuk.

7. democratisering: Aangezien studieduurverlenging de financiële en psychologische drempels voor participatie aan het hoger onderwijs verhogen, moet studieduurverlenging gepaard gaan met garanties voor het democratische karakter en met extra ondersteuning van de kwetsbare groepen.

8. minder thesisjaren: Het hoge aantal thesisstudenten in de betrokken opleidingen is niet toe te schrijven aan een gebrekkige thesisbegeleiding. Bij studieduurverlenging moet het aantal extra thesisjaren gevoelig afnemen.

9. overheidsmiddelen: De overheid beschikt over voldoende middelen en de studieduurverlenging gaat niet ten koste van de andere hoger onderwijsuitgaven en onderwijsprioriteiten. Om de kosten te drukken moeten er ook procedures komen tot studieduurverkorting voor bepaalde masteropleidingen.

10. transparantie: Alle gelijksoortige opleidingen die binnen hetzelfde studiegebied aan de verschillende instellingen worden aangeboden in Vlaanderen hebben dezelfde uniforme studieduur.

Voor de **concrete opbouw van de studieduurverlenging** schuift VVS volgende principes naar voor:

a) binnen éénzelfde studiedomein kunnen geen masters van verschillende omvang naast elkaar bestaan. VVS is dus tegen een master van 90 naast één van 120 studiepunten. VVS is ook gekant tegen tweejarige onderzoeksmasters naast éénjarige masters. Om dezelfde reden is VVS ook gekant tegen het instemmen met studieduurverlenging in het kader van Erasmus Mundusprogramma's. (VVS heeft immers zeer veel bezwaren bij deze prestigieuze braindrain organiserende programma's die slechts openstaan voor een selecte club).

b) studieduurverlenging kan enkel als het een vakinhoudelijke uitbreiding betekent. VVS is bijgevolg gekant tegen de indaling van andere opleidingen in de vorm van een afstudeerrichting.

1. de afstudeerrichting lerarenopleiding: Deze valt immers buiten de bamastructuur, leidt tot een specifiek diploma en heeft een heel eigen finaliteit maar niet echt een meerwaarde voor de mastergraad. De indaling als afstudeerrichting in de tweejarige master betekent een achteruitgang voor de flexibiliteit en bijgevolg onnodige studieduurverlenging.

2. de afstudeerrichting onderzoeksmaster: De doctoraatsopleiding is immers een bezoldigde functie waardoor het studentenstatuut onduidelijk wordt. Indaling stelt problemen voor de toelatingsvoorwaarden, hetzij tot de afstudeerrichting, hetzij tot het doctoraat zelf. Maar vooral betekent indaling van de doctoraatsopleiding profielvervaging van de derde cyclus die in de Bologna-ruimte net helder en vergelijkbaar moest worden.

3. de afstudeerrichting gespecialiseerde master: De indaling van specialisaties die vandaag manna's zijn heeft bij de niet-financiering van de postnitiële opleidingen voordelen. Anderzijds zijn studenten na één jaar master vaak meer geïnteresseerd in een bijkomende opleiding die hun horizon en tewerkstellingkansen verruimt dan in een specialisatie. Specialisaties kunnen wel een vakinhoudelijke meerwaarde zijn indien de student er vrij voor kiest.

c) studieduurverlenging mag dus enkel met een vakinhoudelijke uitbreiding in de vorm van een specialisatie. VVS is daarom voorstander van een scenario van 60+30 dat de master verlengt tot 90 studiepunten. Zo kom je tegemoet aan de vraag naar studieduurverlenging in bepaalde opleidingen zonder deze vol te proppen met irrelevante opleidingsonderdelen die voor de master geen meerwaarde vormen. De masteropleiding van 90 studiepunten zou in Vlaanderen kunnen uitgroeien tot de algemene regel.

Omdat vandaag bepaalde opleidingen tweejarige masters zijn waar dit niet altijd nodig is, moet er ook een procedure **decretaal worden verankerd** om over te gaan tot **studieduurverkorting**. De criteria zijn hier op dezelfde aandachtspunten gebaseerd: de studieduur is te lang om op een kwalitatieve manier in te vullen, het internationaal vergelijkend perspectief wijst op een algemene kortere studieduur... Omdat slechts weinige opleidingen volledig op eigen initiatief tot studieduurverkorting overgaan, moet de overheid de studieduurverkortingsprocedure ook kunnen starten na een duidelijke vaststelling door visitatierapporten en de NVAO. Opleidingen kunnen bezwaar aantekenen bij de Erkenningscommissie en een aanvraag indienen tot behoud van de tweejarige master. Die moet aantonen dat de studiedruk verkorten onverantwoord is voor het beheersen van de studiedruk, in het kader van de internationale context.. Om de reflectie over de studieduur te versnellen kan de overheid de master van 90 studiepunten als algemene norm naar voor schuiven.

VVS is om redenen van **transparantie** in het algemeen **gekant tegen studieduurverlenging in de bachelors**. Indien er meer verdieping nodig is in een opleiding of discipline kan dit worden opgevangen met gespecialiseerde opleidingen zoals banaba's of masters.